

Michał Mitrega
 Katarzyna Flażyńska
 Maciej Łotysz
 Krzysztof Marcinkowski
 Rokšana Łapacz

GRUPA SPOŁECZNA I JEJ SOCJOLOGICZNE IMPLIKACJE

Zbiorowość	„Zespół ludzi zamieszkujących na danym obszarze, w którym to pomiędzy poszczególnymi osobnikami do niego należącymi <u>zachodzą jakieś wzajemne oddziaływania, ze względu na tę przynależność.</u> ” (pojęcie z wykładu prof. A Kalety)
Kategoria społeczna	„Zbiór ludzi podobny pod względem jakiejś społecznie istotnej <u>cechy</u> , którzy są <u>świadomi tego podobieństwa i swojej odrębności od innych.</u> ” (Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i> , 2002)
Krąg społeczny	„Zestaw <u>typowych innych pozycji społecznych</u> , z którymi <u>dana pozycja jest powiązana</u> , wyznaczający typowe kierunki interakcji i selekcionujący typowych partnerów, z którymi nawiązuje kontakt każdy, kto pozycję tę zajmie.” (Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i> , 2002)
Więź społeczna	„Określony układ stosunków społecznych, instytucji i środków kontroli społecznej łączący jednostki w grupy i zbiorowości społeczne, Opiera się na wzajemnych oddziaływaniach członków zbiorowości, które modyfikują ich zachowania, a w konsekwencji prowadzą do powstania trwałych stosunków społecznych.” <u>Najważniejsze rodzaje więzi to:</u> <ul style="list-style-type: none"> - więź behawioralna – podobne lub wspólne działania podejmowane przez członków grupy - więź kooperacyjna – poczucie wspólnoty oparte na wzajemnej niezbędności członków grupy do realizacji celów indywidualnych i zbiorowych - więź moralna – szczególna relacja powinnościowa zakładające zaufanie, lojalności i solidarność w stosunku do innych objętych kategorią „my” -- więź obiektywna – poczucie wspólnoty wynikające z podobieństwa sytuacji życiowej: miejsca zamieszkania, zawodu, wieku itp. - więź subiektywna – poczucie wspólnoty z członkami grupy do której należymy (Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i> , 2002)
Interakcja	„Dynamiczna, zmienna sekwencja wzajemnie zorientowanych działań partnerów, którzy modyfikują swoje działania w zależności od tego, co robi (lub mówi) druga strona.” Interakcje można podzielić na: <ul style="list-style-type: none"> - powtarzalne – wielość wzajemnych działań tych samych partnerów, które zdarzają się sporadycznie, przypadkowo, bez określonych terminów czy interwałów - regularne - wielość wzajemnych działań tych samych partnerów, które zdarzają się w stałych terminach lub w

	<p>wyraźnych odstępach czasu, mają więc określony rytm. (Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i>, 2002)</p>
<p>Stosunek społeczny</p>	<p>„Normatywnie określony schemat oczekiwanych interakcji między partnerami zajmującymi pewne pozycje społeczne i pełniącymi związane z nimi role.” Rodzaje stosunków wyróżnia się na podstawie następujących kryteriów:</p> <p><u>Czynnik motywacyjny:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - instrumentalne – uczestnictwo jest traktowane jako sposób uzyskania jakichś korzyści czy dóbr, a samo w sobie nie posiada dla partnerów wartości (np. transakcje ekonomiczne, zatrudnienie) - autoteliczne – mające cel same w sobie (ich sens leży w samym obcowaniu partnerów ze sobą, bez względu na korzyści), np. zabawa, gra miłość, przyjaźń, znajomości towarzyskie) <p><u>Charakter normatywnej regulacji:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - formalne – działania partnerów są bardzo szczegółowo i precyzyjnie zdefiniowane oraz traktowane jako obligatoryjne, pod sankcją nieważności samego stosunku - nieformalne – działania i interakcje o różnym kształcie i przebiegu; SA w znacznym stopniu spontaniczne <p><u>Zakres działań i interakcji mieszczących się w ramach stosunku społecznego:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - rozproszone – pojemne, wielotematyczne, obejmujące wiele treściowo różnorodnych interakcji (np. mąż i żona, przyjaciele, ojciec i dziecko) - zogniskowane – ograniczone, jednotematyczne, mające charakter wyspecjalizowany i obejmujące tylko jeden rodzaj interakcji (np. adwokat i klient, lekarz i pacjent, sprzedawca i kupujący) <p><u>Czynnik czasu:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ciągłe – o strukturalnie wbudowanym długim okresie trwania - terminowe – zakładające wyraźne ramy czasowe <p><u>Kryterium jak partnerzy sytuują się w porównaniu ze sobą na skali nierówności i innych społecznych różnicowań:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - egalitarne – równość lub podobieństwo miejsca partnerów w hierarchii bogactwa, prestiżu i wykształcenia (np. przyjaciele) - nieegalitarne – stawiające partnerów w nierównej pozycji (np. szef i pracownik, ojciec i syn, oficer i szeregowy) <p><u>Ze względu na podobieństwa bądź różnice pod względem innych społecznie istotnych cech, nienarzucających hierarchicznych przewag czy przywilejów:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - homogamiczne – podobieństwo partnerów pod względem cech istotnych dla przebiegu interakcji (np. płeć, wiek, rasa) - heterogamiczne - odmienność partnerów pod względem cech istotnych dla przebiegu interakcji (np. płeć, wiek, rasa) <p><u>Miejsce motywacji i ekspresji emocjonalnej we wzajemnych relacjach partnerów:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - intymne („gorące”) – np. miłość, przyjaźń, małżeństwo, braterstwo - oficjalne („zimne”) – np. stosunki zawodowe <p><u>Typologie syntetyczne Chrlesa H. Cooley’a:</u></p>

	<p>- stosunki pierwotne – intymne, nieformalne, bezpośrednie, spontaniczne, rozproszone, autoteliczne (np. przyjaźń)</p> <p>- stosunki wtórne – oficjalne, sformalizowane, anonimowe, zogniskowane, instrumentalne (np. zatrudnienie)</p> <p>(Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i>, 2002)</p>
Konformizm	<p>„Sytuacja, gdy ludzie postępują zgodnie z regułami, które ich dotyczą (to znaczy odnoszą się do ich pozycji społecznej, do sytuacji, w jakiej działają i nie są wyłączone przez jakieś okoliczności szczególne).” (Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i>, 2002)</p>
Dewiacja	<p>„Postępowanie niezgodne z odnoszonymi się do danej jednostki i do sytuacji, w której działa, regułami społecznymi (normami i wartościami).” (Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i>, 2002)</p>
Nonkonformizm	<p>1) „Nonkonformizm jako typ zachowań ma przypisaną funkcję ułatwiającą adaptację grupy do nowych wymogów i nacisków tak wewnątrzgrupowych, jak i zewnętrznych. Ujawnia się w grupie w formie zinstytucjonalizowanego nieprzestrzegania norm i zasad instytucjonalnych. Zjawisko przybiera dwojaką postać. Pierwsza to opóźnienie w podjęciu zachowań zgodnych z nowo wypracowanymi dla członków grupy normami, przy równoczesnym kontynuowaniu zachowań spójnych ze starym systemem wzorców. Drugi oznacza zasadne adaptacyjne obejście norm czy wzoru zachowania niezmiennego na poziomie kultury grupy.” (wg K. Mertona)</p> <p>2) „George C. Homans przyjmuje w swoim systemie teoretycznym szerokie rozumienie nonkonformizmu. Określa go, bowiem jako nie stosowanie się do norm i odmowę współpracy. Taki sposób zdefiniowania nie pozwala na traktowanie nonkonformizmu odrębnie wobec innych dewiacji. Właściwe i pełne zrozumienie zjawiska nie jest możliwe w oderwaniu od specyficznej koncepcji małej grupy.” (K. Mertona i George’a C. Homansa ujęcie <i>socjologiczne</i>[w:] Bernacka R. E.(red.), <i>Niezależni i ulegli. Studia o nonkonformizmie</i>, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek.)</p> <p>3) „Można wyróżnić trzy jakościowo różne sposoby ekspresji nonkonformizmu: 1) poprzez zachowania nie konstruktywne, których celem jest zdobycie popularności, a metodami są np.: ekshibicjonizm społeczny, prowokowanie skandali obyczajowych czy moralnych, szokowanie opinii społecznej; 2) poprzez zachowania antyspołeczne jako nonkonformizm destrukcyjny; 3) poprzez aktywność twórczą.” (Bernacka R. E., 2008, <i>Co wiemy o (non)konformizmie?</i>, [w:] Bernacka R. E.(red.), <i>Niezależni i ulegli. Studia o nonkonformizmie</i>, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek, s.11)</p> <p>4) „Nonkonformizm to dewiacja demonstrowana publicznie w proteście przeciwko obowiązującym normom czy wartościom.” (Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i>, 2002)</p>
Struktura	<p>Struktura społeczna to jak pisał Piotr Sztompka czysta konfiguracja, forma wielokierunkowych stosunków społecznych, niezależnie od tego, między kim występują i czego dotyczą. Do najważniejszych rodzajów struktur społecznych należą:</p> <p>- struktura pokrewieństwa – „swoisty układ relacji między</p>

	<p>członkami węższych czy szerszych rodzin, wytwarzający się przez urodzenie lub akt małżeństwa, (w tym drugim przypadku potocznie mówimy o powinowactwie)”; Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i>, 2002.</p> <ul style="list-style-type: none"> - struktura komunikacyjna – „typowe układy „kanałów porozumiewania się”, wzdłuż których toczą się rozmowy, biegną informacje czy polecenia. (Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i>, 2002) - struktura socjometryczna – „nieformalna struktura społeczna grupy, którą można odczytać przy pomocy technik socjometrycznych, odzwierciedlająca panujące w danej grupie wielostronne relacje atrakcyjności interpersonalnej.” (Krzysztof Olechnicki, Paweł Załęcki, <i>Słownik socjologiczny</i>, Toruń 2002) - struktura przywództwa – „rozkład wszelkich społecznych relacji nadrzędności i podrzędności, występujących w danej grupie społecznej, oraz relacji obejmujących różne odmiany rozmieszczenia praw i obowiązków wykonawczych w grupie.” (Krzysztof Olechnicki, Paweł Załęcki, <i>Słownik socjologiczny</i>, Toruń 2002)
Dynamika grupy	<p>„... termin ten jest zwykle stosowany dla określenia struktury małych grup charakteryzujących się bezpośrednimi kontaktami członków oraz procesów w nich zachodzących. Obszar ten jest w dużym stopniu opanowany przez psychologów, ale włączona go do socjologii głównie dzięki pracy Talcotta Parsonsa i amerykańskiego psychologa R.F. Balsa.” [Marshall Gordon (red.); Tabin Marek (red. nauk. pol. wyd.), <i>Słownik socjologii i nauk społecznych</i>, Warszawa: PWN, 2008]</p>
4 aspekty struktury	<p>a) bliskiego dystansu - ukryta, podstawowa i bezpośrednio doświadczana przez jednostki, w sposób bezpośredni determinująca określone wartości i cechy zarówno danej grupy społecznej, jak i cechy jej członków; jest nią w zasadzie każda struktura małej grupy społecznej;</p> <p>b) dalekiego dystansu - ukryta, bezpośrednio nie doświadczana (głęboka) przez poszczególne jednostki, stanowi układ wzajemnie powiązanych elementów i struktur społecznych istniejących w różnego typu mikro- i makrostrukturach;</p> <p>c) grupy - system współzależnych i wzajemnie powiązanych ze sobą wzorców aktywności społecznej członków danej grupy społecznej, a także system relacji pomiędzy różnymi elementami rzeczywistości społecznej określonej grupy;</p> <p>d) quasi-grupowe - odmiana specyficznych struktur, stosunkowo autonomicznych, występujących w tzw. quasi-grupach lub lokujących na przecięciach struktur dwóch lub więcej grup społecznych (Krzysztof Olechnicki, Paweł Załęcki, <i>Słownik socjologiczny</i>, Toruń 2002)</p>
Strukturacja	<p>Proces wytwarzania się, reprodukowania i wykorzystywania struktur społecznych w działaniach członków społeczeństwa. (Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i>, 2002)</p>
Spójność	<p>Występowanie specyficznych sił czy tendencji społecznych wywierających nacisk na członków grupy do pozostawania w jej</p>

	<p>obrębie; spójność grupowa jest ściśle związana z atrakcyjnością grupy dla jej członków czy też atrakcyjnością interpersonalną. (Krzysztof Olechnicki, Paweł Załęcki, <i>Słownik socjologiczny</i>, Toruń 2002)</p>
Spoistość grupowa	<p>"... jest to stosunek wewnętrznych wyborów socjometrycznych do wyborów zewnętrznych" "grupą spoistą będzie grupa o wysokiej wzajemnej atrakcyjności członków, dostarczająca interesujących zadań członkom grupy, grupa, w której uczestnictwo podnosi prestiż jej członków" (Jan Olbrycht, <i>Spoistość małej grupy społecznej (próba analizy metodologicznej)</i> ", Uniwersytet Śląski, 1987)</p>
Deindywidualizacja jednostki	<p>„Dlatego to konieczność zawdzięczenia czegoś masom i w ogóle konieczność utrzymywania trwałych kontaktów z masami tak łatwo psuje charakter i ściąga jednostkę z jej indywidualnego poziomu wykształcenia do poziomu, w którym podporządkowuje się ona wszystkim, tzn. każdej, pierwszej z brzegu jednostce.” (Georg Simmel, <i>Socjologia</i>, 1975)</p>
Schizma wewnątrz grupowa	<p>„Zjawisko schizmy w małej grupie polega na tym, że rozpada się ona na dwa opozycyjne, wzajemnie zwalczające się obozy, pomiędzy którymi występuje głęboka wrogość, głębokie przeciwieństwo norm i wartości przy braku jakichkolwiek powiązań socjometrycznych między członkami” (Jacek Szmatka, <i>Małe struktury społeczne</i>, 2007)</p>
Syndrom myślenia grupowego	<p>„Realizacja zadań grupy wywołuje nazywane skrótowo wola zbiorową grupy...” „Wola zbiorowa jest po prostu sumą czy syntezą dążeń członków do realizowania zadania zbiorowego. Przez wzajemne oddziaływania i kontrolę, wola poszczególnych członków zostaje zintensyfikowana, ich postawy w pewnym zakresie upodobnione, ich dążności ukierunkowane” (Jan Szczepański, <i>Elementarne pojęcia socjologii</i>, 1970)</p>
Grupa odniesienia	<p>– „... to zbiorowość, której opinii, przekonania i sposoby działania mają decydujące znaczenie dla kształtowania się naszych własnych opinii, przekonań i sposobów działania. Grupa odniesienia dostarcza nam pewnego modelu, z którym możemy się ciągle porównywać. W szczególności dostarcza nam swoistego punktu widzenia na rzeczywistość społeczną, który jest lub nie jest ideologiczny we wskazanym wyżej sensie, lecz który w każdym razie będzie integralnym elementem naszego podporządkowania tej oto konkretnej grupie.” (Peter L. Berger, <i>Zaproszenie do socjologii</i>, 1988)</p>
Konflikt w grupie	<p>„- Skąd się biorą konflikty w grupie? Spór rodzi się zazwyczaj z rozbieżnych interesów lub dążeń konkretnych stron. Pojawia się np. wtedy, gdy ktoś chce zaspokoić swoje potrzeby kosztem innych. Bywa też skutkiem rozbieżnych systemów wartości – braku poszanowania wartości uznawanych przez innych, braku tolerancji. Sytuacje konfliktowe pojawiają się, gdy strony dysponują odmiennymi, sprzecznymi informacjami lub inaczej je interpretują, gdy widoczny jest brak zrozumienia, gdy pojawiają się stereotypowe, odwetowe zachowania.” (Ewa Kłak, <i>Magazyn Don Bosco</i>, nr 11/2002)</p>
Komunikowanie w	<p>„Komunikowanie interpersonalne to proces przekazywania i</p>

grupie	<p>odbierania informacji między dwiema osobami lub pomiędzy małą grupą osób, wywołujących określone skutki i rodzaje sprzężeń zwrotnych. Jest to najprostszy i podstawowy proces komunikowania w społeczeństwie.” Najczęściej wskazuje się trzy zasadnicze rodzaje komunikacji – werbalną, niewerbalną i pisemną.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Komunikacja werbalna – przemówienia, rozmowy indywidualne i grupowe, nieformalne sieci plotek; - Komunikacja niewerbalna – gestykulacja, mimika twarzy, dotyk i kontakt fizyczny, spojrzenia, pozycja ciała; - Komunikacja pisemna – notatki, listy, telefaksy, e-maile. <p>(Ryszard A. Podgórski, <i>Socjologia. Mikrostruktury</i>. Podręcznik akademicki, 2008)</p>
Rodzaje grup	<p><u>Podział ze względu na wielkość grupy:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - małe i duże, wyróżnione na podstawie ich struktury; grupy małe mają prostą strukturę, grupy duże – bardzo złożoną; <p><u>Podział ze względu na typ więzi:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pierwotne i wtórne, wyróżnione na podstawie typu łączących je więzi; w grupach pierwotnych więzi oparte są na kontaktach osobistych i stosunku emocjonalnym; w grupach wtórnych więzi wynikają z kontaktów rzeczowych, opartych na interesach; <p><u>Podział ze względu na stopień sformalizowania:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - formalne i nieformalne, których podział wyróżniony jest z uwagi na czynnik je organizujący. Grupa formalna jest zorganizowana przez instytucje, jednostkę nadrzędną, nakładającą określone zadania, cele i strukturę organizującą. Grupa nieformalna powstaje spontanicznie, a głównym czynnikiem zespalaającym jej członków jest więź emocjonalna. <p><u>Podział ze względu na stopień ograniczoności liczby członków:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - grupy zamknięte (ekskluzywne) – stosują liczne i rygorystyczne kryteria przyjęć nowych członków; - grupy otwarte (inkluzyjne) – są dostępne dla wszystkich chętnych; - grupy ograniczone – stosują różne kryteria przyjmowania członków, np. wykonywany zawód, wiek, jednak nie tak rygorystyczne jak grupy ekskluzywne. <p>(Red. K. A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, <i>Społeczeństwo i polityka. Podstawy nauk politycznych</i>, 2007)</p>
Wpływ kontekstu na rodzaje grup	<p>Tworzenie się grup społecznych rozróżnianych ze względu na cel, specyfikę działań, styl postępowania oraz dziedziny aktywności życiowej ludzi, w których to toczy się życie społeczne.</p>
Dekonstrukcja grupy	<p>„Proces rozpadu grupy przez stopniowe zanikanie więzi społecznych.” (Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i>, 2005)</p>
Krystalizowanie się grupy	<p>„Proces wyłaniania się coraz bardziej złożonej więzi społecznej, od populacji, przez kategorię statystyczną, socjologiczną i społeczną, aż do grupy społecznej w pełnym sensie.” (Piotr Sztompka, <i>Socjologia. Analiza społeczeństwa</i>, 2005)</p>